COVID-19 Salg?n?n?n Sözle?melere Etkisi

31 Mar 2020

COVID-19 salg?n?n? önlemeye yönelik al?nan tüm önlemlerin üretim, lojistik ve uluslararas? tedarik zincirlerinde aksakl?klara neden olmas?yla, salg?n?n özellikle tacirler aras?ndaki sözle?meler bak?m?ndan mücbir sebep olarak kabul edilip edilmeyece?i sorusu ortaya ç?km??t?r.

?fa Engeli ve Mücbir Sebep Kavramlar?

Mücbir sebep kavram? Türk Hukuku'nda tan?mlanmam?? olup, herhangi bir durumun mücbir sebep olup olmad??? Yarg?tay içtihatlar? ve doktrin görü?leri çerçevesinde de?erlendirilmektedir. Yarg?tay ve doktrindeki hâkim görü? uyar?nca mücbir sebep; taraflar?n kontrolleri d???nda gerçekle?en ve kusurlar? olmaks?z?n ortaya ç?kan, önceden öngörülemeyen, kaç?n?lmaz, kar?? konulamayan, harici, ola?anüstü ve sözle?menin ifas?n? imkâns?z k?lan olaylar olarak tan?mlanabilir. Do?al afetler, kanuni grev, genel salg?n hastal?k, k?smî veya genel seferberlik ilân? mücbir sebep hâllerine örnek olarak say?labilmektedir.

Ayr?ca uygulamada taraflar, sözle?me kapsam?nda mücbir sebep tan?m? yapmakta ve örneklendirme yoluyla mücbir sebep olarak kabul ettikleri durumlar? sözle?me ile kararla?t?rmaktad?r. Taraflar?n sözle?me ile kararla?t?r?lmalar? hâlinde mücbir sebepten etkilenen taraf veya taraflara, 6098 say?l? Türk Borçlar Kanunu'ndaki ("**TBK**") genel düzenlemelere ek olarak, sözle?meyi ask?ya alma ya da ifa için ek süre tan?ma gibi haklar tan?nabilmektedir. Bu hâlde, sözle?me serbestisi ilkesi gere?i sözle?me hükümlerine öncelik tan?nmal?d?r. Ayr?ca her somut olay bak?m?ndan mücbir sebep hâlinin meydana gelip gelmedi?i ve sözle?menin ifa edilememesi ile mücbir sebep hâli aras?nda uygun illiyet ba??n?n bulunup bulunmad??? de?erlendirilmelidir.

Taraflar?n sözle?mede mücbir sebep hâllerini tan?mlamamalar? hâlinde ise TBK hükümleri uygulanacakt?r. TBK uyar?nca, taraflar aras?nda sözle?menin imzalanmas?ndan sonra, yukar?da say?lan mücbir sebep hâlleri gibi taraflar?n yükümlülüklerini yerine getiremedi?i hâllerde, ifas? etkilenen taraf TBK'n?n 136. maddesi kapsam?nda "ifa imkâns?zl???" hükümlerine dayanabilecektir.

Bu kapsamda borcun yerine getirilmesinin tamamen imkâns?z hâle gelmesi durumunda, borçlu borcundan tamamen kurtulur. K?smen imkâns?z hâle gelmesi durumunda ise, borçlu borcunun sadece imkâns?zla?an k?sm?ndan kurtulur. Ancak borcun ifas?n?n imkâns?z hâle gelmemesine ra?men taraflardan beklenmesinin dürüstlük kurallar?na ayk?r? olaca?? kadar zorla?t??? durumlarda, borçlu mahkemeye ba?vurarak sözle?meninTBK'n?n 138. maddesi uyar?nca yeni ko?ullara göre uyarlanmas?n? isteme, bu mümkün olmad??? takdirde sözle?meden dönme hakk?na sahiptir. Bu hâlde de mücbir sebep yaratan durum ile sözle?menin ifa edilememesi aras?nda uygun illiyet ba?? bulunmal?d?r.

COVID-19'un ?fa ?mkans?zl??? Olarak Kabul Edilip Edilemeyece?i

Sözle?mesel yükümlülükler bak?m?ndan etki do?rulabilecek önlemlere örnekler a?a??daki gibi s?ralanabilir:

- 17 Mart 2020 tarihi itibar?yla ?çi?leri Bakanl??? taraf?ndan yay?nlanan genelgeler ile; gece kulüpleri, bar, pavyon, diskotek, tiyatro, sinema, gösteri merkezi, konser salonu, ni?an/dü?ün salonu, çalg?l?/müzikli lokanta/kafe, gazino, birahane, taverna, kahvehane, k?raathane, kafeterya, k?r bahçesi, nargile salonu, nargile kafe, internet salonu, internet kafe, her türlü oyun salonlar?, her türlü kapal? çocuk oyun alanlar? (AVM ve lokanta içindekiler dahil), çay bahçesi, dernek lokalleri, lunapark, yüzme havuzu, hamam, sauna, kapl?ca, masaj salonu, SPA ve spor merkezleri faaliyetleri geçici süreli?ine durdurulmu?tur.

- 18 Mart 2020 tarihli ve 31072 say?l? Resmî Gazete'de yay?mlanan ?hrac? Kayda Ba?l? Mallara ?li?kin Tebli?'de De?i?iklik Yap?lmas?na Dair Tebli? ile etil alkol, kolonya, dezenfektan, hidrojen peroksit ve t?bbi maske yap?m?nda kullan?lan yaln?z meltblown kuma?, ?hrac? Kayda Ba?l? Mallar Listesi'ne eklenmi?tir.
- 19 Mart 2020 tarihinde Türkiye ?laç ve T?bbi Cihaz Kurumu taraf?ndan yay?mlanan duyuru ile, ürün tan?t?m temsilcilerinin eczaneler dâhil olmak üzere tüm sa?l?k kurum/kurulu?lar?nda hekimlere, di? hekimlerine ve eczac?lara yönelik ziyaret gerçekle?tirilerek ürün tan?t?m? yapmalar?na ili?kin faaliyetlerin yap?lacak ikinci bir bilgilendirmeye kadar durdurulmas?na karar verilmi?tir.
- 20 Mart 2020 tarihli ve 31074 say?l? Resmî Gazete'de yay?mlanan 2020/3 say?l? Cumhurba?kanl??? Genelgesi ile ulusal ve uluslararas? düzeyde aç?k veya kapal? alanlarda düzenlenecek her türlü bilimsel, kültürel, sanatsal ve benzeri toplant?lar?n veya aktivitelerin Nisan ay? sonuna kadar ertelenmesine karar verilmi?tir.
- 26 Mart 2020 tarihli ve 31080 (Mükerrer) say?l? Resmî Gazete'de yay?mlanarak yürürlü?e giren 7226 say?l? Baz? Kanunlarda De?i?iklik Yap?lmas?na Dair Kanun kapsam?nda 1 Mart 2020 tarihinden 30 Haziran 2020 tarihine kadar i?leyecek i? yeri kira bedelinin ödenememesinin kira sözle?mesinin feshi ve tahliye sebebi olu?turmayaca?? düzenlenmi?tir.

Ancak belirtmek gerekir ki, yaln?zca COVID-19 salg?n?n?n varl??? tüm sözle?meler aç?s?ndan ifa imkans?zl???n?n mevcut olmas? sonucunu do?urmayacakt?r. Her bir somut olayda ifan?n imkâns?z hâle gelip gelmedi?i ve mücbir sebep ile sözle?meden do?an borcun yerine getirilmesini imkâns?z k?lan olay aras?nda uygun bir illiyet ba?? aranacakt?r.

A??r? ?fa Güçlü?ü

Kimi durumlarda ise, mücbir sebep nedeniyle borcun ifas? imkâns?z hâle gelmemekle birlikte, taraflardan beklenmesi dürüstlük kurallar?na ayk?r? olacak kadar zorla?abilir. Bu hâlde borçlular, TBK'n?n 138. maddesinde düzenlenen a??r? ifa güçlü?ü hükümlerinden yararlanabilirler. A??r? ifa güçlü?ünün uygulama alan? bulabilmesi için, ?u dört ko?ulun birlikte gerçekle?mesi gerekir:

- Sözle?menin yap?ld??? s?rada, taraflarca öngörülmeyen ve öngörülmesi de beklenmeyen ola?anüstü bir durum ortaya ç?km?? olmal?d?r.
- Bu durum borçludan kaynaklanmam?? olmal?d?r.
- Bu durum, sözle?menin yap?ld??? s?rada mevcut olgular?, kendisinden ifan?n istenmesini dürüstlük kurallar?na ayk?r? dü?ecek derecede borçlu aleyhine de?i?tirmi? olmal?d?r.
- Borçlu, borcunu henüz ifa etmemi? veya ifan?n a??r? ölçüde güçle?mesinden do?an haklar?n? sakl? tutarak ifa etmi? olmal?d?r.

Maddeye göre, uyarlaman?n bütün ko?ullar? gerçekle?mi?se borçlu, hâkimden sözle?menin yeni ko?ullara uyarlanmas?n? isteyebilir. Uygulamada genellikle sözle?menin para borcuna ili?kin hükümlerinin ola?anüstü olay sona erene kadar uyarlanmas? talep edilmektedir.

Sonuç olarak; COVID-19 salg?n? nedeniyle, yukar?da bahsi geçen hükümlerin uygulanmas?, her bir sözle?me özelinde sözle?menin ifa edilece?i yer bak?m?ndan sözle?menin ifas?n? etkileyecek düzeyde k?s?tlama önlemleri al?n?p al?nmad???na ba?l? olarak de?erlendirilecektir.

?LG?L? ÇALI?MA ALANLARI

- Ticari Sözle?meler